

5. Фельдштейн Д.И. Психологическое развитие личности в онтогенезе / Фельдштейн Д.И. - М., 1989. - 208 с.

УДК: 376-056.262-053.5:159.937.52

Рецензент

Гудим І.М.

кандидат педагогічних наук

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Кондратенко С.В.

В статті висвітлюються результати теоретичного вивчення проблеми розвитку та формування просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору, результату аналізу науково-методичних джерел з питань молодшої шкільної освіти дітей з глибокими порушеннями зору та вивчення практичного досвіду організації навчально-виховного та корекційного процесу в спеціальних закладах для дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: спеціальний заклад для дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору, лікування, навчання, корекція, тифлопедагог.

Теоретический анализ проблемы формирования пространственного ориентирования у младших школьников с глубокими нарушениями зрения

В статье изложены результаты теоретического изучения проблемы развития и формирования пространственных представлений у детей младшего школьного возраста с глубокими нарушениями зрения, результаты анализа научно-методической литературы по вопросам младшего школьного образования детей с глубокими нарушениями зрения и изучение практического опыта организации учебно-воспитательного и коррекционного процесса в специальных учреждениях для детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: специальное учреждение для детей младшего школьного возраста с глубокими нарушениями зрения, лечение, обучение, коррекция, тифлопедагог.

Theoretical analysis of formation orientation in space of schoolchild with deep visual impairment

In the article the presents results of a theoretical study of the problem of development and formation of spatial representations at primary school children with profound visual impairment, the results of analysis of scientific-methodical literature on primary school education of children with visual impairment and profound study of practical experience in organizing educational and correctional process special institutions for children of primary school age.

Keywords: special institution for primary school children with profound visual impairment, treatment, teaching, correction, „tifloteacher“.

Проблема орієнтування в просторі й формування правильних просторових уявлень і понять є однією з актуальних в області психології, педагогіки й методики, оскільки орієнтування в просторі лежить в основі пізнавальної діяльності людини.

Теоретичний аналіз загальної і спеціальної психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми дав змогу з'ясувати, що орієнтування в просторі являє собою складну пізнавальну діяльність, у якій беруть участь такі психічні функції, як сприйняття, мислення, пам'ять. Просторове орієнтування здійснюється на основі безпосереднього сприйняття простору й словесного позначення просторових категорій (місця розташування, віддаленості, просторових відносин між предметами).

Орієнтування в просторі - одна з актуальних і складних проблем, що входять у сферу соціальної адаптації дітей з порушенням зору. Порушення зору, що виникає в ранньому віці, негативно впливає на процес формування просторової орієнтації у дітей. У дітей з порушеннями зору дуже утруднене сприйняття навколишнього світу, що має велике значення

в загальному просторі потрібні

Не маючи зв'язок між сліпими емоційними адаптаціями. Незадоволена потреба в інформації отримує пасивність

Проблема багатьох педагогів щодо особливостей в.Є.Башурова, № О.Ф.Рибалко, Т. найбільш складні простори є універсальними процесами біологічними

Особливі порушення зору В.А.Кручинінін, Є.Н.Подколзінової

Діти мають своєрідність психологічних форм просторової орієнтації у всіх порушеннях зору орієнтування, а і

Існує неоподібна шкода зору

Необхідні орієнтуванню вимагають ОСОДП

Просторові почуття, і сприйняття рухового й кінестетичної якості, інтенсивності, що підкреслює зв'

Формування основні здійсненні просторових ознак

Для дітей недоліки розвитку односторонніми, значно макроорієнтування функцій викликає предметів. У сві обмеження їх свідомості порушеннями зору орієнтування, а ма

Одним з наслідків є навчання

Фельдштейн Д.И.

в загальному розвитку й навчанні даної категорії дітей. Тому роботу над орієнтуванням у просторі потрібно починати з дитиною якомога раніше, з дошкільного віку.[1]

Не маючи навичок орієнтування в просторі, порушується нормальний повноцінний зв'язок між сліпими дітьми і середовищем. Останнє, може виразитися у своєрідності прояву емоційних адаптаційно-поведінкових реакцій, відносин, пізнавальної та рухової діяльності. Незадоволена потреба в пізнанні негативно впливає на фізичний стан таких дітей. Вони часто втрачають інтерес до подій, самовдосконалення, стають байдужими до подій, виявляють рухову пасивність.

Проблема формування просторового орієнтування й просторових уявлень порушена в багатьох педагогічних і психологічних дослідженнях. Науковцями з'ясовано низку питань щодо особливостей формування просторових уявлень у дітей з нормою (Б.Г.Ананьев, В.Є.Башурова, М.В.Вовчик-Блакітна, О.І.Галкіна, Б.Ф.Ломов, А.Г.Литвак, Г.О.Люблінська, О.Ф.Рибалко, Т.А.Муссейібова, С.І.Шаблін, Ф.М.Шемякін, І.С.Якиманська та ін.). Це одна з найбільш складних й актуальних наукових проблем, оскільки здатність до орієнтування в просторі є універсальним за своїм характером властивістю психіки, що грає важливу роль у процесах біологічної й соціальної взаємодії людини з навколишнім світом.

Особливості просторового орієнтування дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору, зокрема, дітей з косоокістю та амбліопією, розглядалися О.І.Галкіною, В.А.Кручинініним, Г.О.Люблінською, М.Н.Наумовим, Є.О.Незнамовою, Л.І.Плаксіною, Є.Н.Подколзіною, Л.В.Рудаковою, В.С.Сверловим, Л.І.Солнцевої, В.Н.Чулковим та ін.

Діти молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору характеризуються своєрідністю психофізичного розвитку, що проявляється в недостатній руховій активності, складностях формування рухової сфери. У свою чергу, це викликає в дітей труднощі просторового орієнтування, а недоліки їх розвитку обмежують надалі їхню самостійність й активність у всіх сферах діяльності. Діти розглянутої категорії (особливо із глибокими порушеннями зору) спонтанно, самостійно не можуть опанувати навичками просторового орієнтування, а мають потребу в систематичному цілеспрямованому навчанні.

Існує необхідність створення цілісної системи навчання просторовому орієнтуванню дітей молодшого шкільного віку із зоровою патологією, що мають різний ступінь пошкодження зору.

Необхідність застосування спеціальних методик у рамках цілісної системи навчання орієнтуванню в просторі викликана тим, що діти з різним ступенем ушкодження зору вимагають особливого підходу в процесі навчання просторовому орієнтуванню.

Просторово-розпізнавальні функції властиві тією чи іншою мірою всім органам почуттів, і сприйняття простору має у своїй основі системна взаємодія зорового, дотикового, рухового й кінестетичного аналізаторів. За твердженням Б.Г.Ананьева, кожне відчуття будь-якої якості, інтенсивності й тривалості характеризується певним просторовим компонентом, що підкреслює зв'язок просторового орієнтування з усією пізнавальною діяльністю людини

Формування уявлень про простір і навичок орієнтування в ньому в дітей має у своїй основі здійснення ними аналітико-синтетичної діяльності по виділенню й узагальненню просторових ознак і відносин.

Для дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору характерні недоліки розвитку рухів і мала рухова активність; у них, у порівнянні з нормально зорими однолітками, значно гірше розвинені просторові уявлення, можливості практичної мікро- і макроорієнтування, словесні позначення просторових відносин. Порушення окомоторних функцій викликає помилки виділення дітьми форми, величини, просторового розташування предметів. У свою чергу, це викликає у дітей труднощі просторового орієнтування, обмеження їх самостійності й активності у всіх сферах діяльності. Діти з глибокими порушеннями зору спонтанно, самостійно не можуть опанувати навичками просторового орієнтування, а мають потребу в систематичному цілеспрямованому навчанні.

Одним з найважливіших завдань підготовки дітей з порушенням зору до самостійного життя є навчання їхньому просторовому орієнтуванню. Із самого раннього дитинства, коли

розвиток рухової сфери лежить в основі фізичного і розумового розвитку, дуже важливо навчити дітей орієнтуватися в малому й великому просторі, допомогти дитині перебороти страх перед величезним і незнайомим простором, навчити прийомів захисту при пересуванні та при пошуку предмета, який впав, навчити обстежувати приміщення, орієнтуватись на вулиці, в школі, класі тощо. Важливим напрямом роботи з розвитку просторового орієнтування дітей молодшого шкільного віку є, на наш погляд, розвиток навичок орієнтування у мікро- і макропросторі й необхідних просторових уявленнях.

Сліпу дитину потрібно познайомити також з найближчим оточенням, попередити про небезпеки, які можуть її підстерігати, навчити уникати їх, опираючись на можливості своїх збережених аналізаторів: слуху, дотику, рухово-тактильної чутливості, нюху. У навчанні сліпих дітей необхідно також використати сполучення *дистантного* слухового з *контактним* дотиковим і тактильним сприйняттям, установлення зв'язку між дотиково сприйнятими об'єктами з їхньою звуковою характеристикою. Це дозволить дітям виділяти звуки як сигнальні ознаки предметів, об'єктів і явищ навколишнього світу і використати їх при орієнтуванні.

Батьки й педагоги повинні враховувати, що в підкатегорію *сліпі* входять не тільки тотально сліпі, але й діти, що мають різний ступінь залишкового зору, наявність якого обумовлює особливості їхнього орієнтування в просторі. Невміння сліпої дитини молодшого шкільного віку із залишковим зором користуватися ним при пересуванні також значно ускладнює, гальмує розвиток його можливостей самостійно орієнтуватися в просторі. Необхідно навчити таку дитину (відповідно до гостроти її зору) виділяти світлові й кольорові плями, співвідносити їх з конкретними предметами або явищами, фіксувати погляд на предметах, виділяти силует або контур предметів, розрізняти на близькій відстані раніше вивчені предмети. [3]

Для того, щоб забезпечити сліпій дитині можливість орієнтуватися в будь-якому новому просторі, викладачі повинні навчити учнів самостійно формувати у себе уявлення про нові об'єкти і ділянки простору шляхом самостійного дотикового і слухового обстеження їх. Рівень (ступінь) просторової орієнтації дітей з глибокими порушеннями зору знаходиться в прямій залежності від обсягу та якості просторових уявлень. Чим повніше і точніше просторові і предметні уявлення, тим точніше і швидше орієнтуються сліпі діти в будь-якій ситуації. [2]

За можливостями просторових уявлень тотально сліпих з народження можна поділити на дві групи. До першої належать випускники середніх шкіл для сліпих: їх уявлення в основному досить повні і правильні, хоча у деякої частини випускників дещо обмежені (особливо уявлення про місцевість). Інша група - незрячі, не вчилися у спеціальній школі: їх уявлення значно бідніші, іноді навіть про ті предмети, які доступні для дотикового обстеження (рослини, домашні тварини, автомашини). Деякі не мають і елементарних просторових понять, таких як направо, наліво, вперед, назад, вгору, вниз, далі, ближче, ззаду, спереду, навпаки, поворот, паралельність, навіскоси, край, рух до мети, що перетинає, проріз, похила поверхня, вигин (ріки, дороги), перетин (трогуарів, доріг, вулиць), перехрестя. Якщо такі поняття не сформовані, необхідно сформувати їх і домогтися, щоб ці поняття були конкретними, а не вербальними формування уявлення про предмети у предметному просторі відбувається шляхом дотикового обстеження предметів. У процесі обстеження учню рекомендується вголос розповідати про все, що він робить. Слід звернути увагу сліпих дітей, що багато предметів мають три виміри: довжину, ширину, висоту. На основі поняття про тривимірності предметів надалі можна буде сформувати і поняття про тривимірності простору. Треба порівнювати предмети однакової форми, що мають різні розміри, і предмети однакової величини, що мають різну форму. Для обстеження на першому етапі формування предметних уявлень потрібно брати невеликі предмети, доступні для дотикового обстеження. При обстеженні предметів крім дотику потрібно використовувати нюх і слух. Образ обстеженого предмета учні повинні відтворити словами. [2]

Потім можна Треба навчити діте кімнати. Вхідні двері обстеження приміщ

Нарешті ви обстеження можна формуються шляхс дитина торкається д А уявлення про вис макета. Взагалі доп обстежити в натур формату натуральни потрібно звернути у простір він займає.

Викладач п напрямів є сама лк людина, то вказівк т. д. Слід навчити к вони можуть поясн глибокими поруше себе. Коли вказівка що позначають н Наприклад: «наліво

Подальше р місцевості того м орієнтування. Оріє просторових уявлє сприйняття і локал топографічних уявл

Формувати т

1. Шляхом будь-якого супутн маршруті і даючи н

2. Шляхом с пояснення, включає

3. Шляхом консультаціями пер

Процес форм

Дотикове і слухове

Дотикова і слухов

просторових уявлє

Тривалість щоденн

інтерес до занять і п

Таким чином

психічний процес

наступні елементи:

1. Багатораз

слуху (незряча дити

і запам'ятовує їх); 1

отримує інформації

Потім можна перейти до обстеження невеликого замкнутого простору (кімнати, класу). Треба навчити дітей з глибокими порушеннями зору визначати довжину, ширину і висоту кімнати. Вхідні двері в кімнату завжди приймають за відправний пункт, від якого починається обстеження приміщення і предметів у ньому.

Нарешті вивчають більші предмети і більш об'ємні приміщення. В якості об'єкта обстеження можна взяти будь-яку будівлю. Уявлення про форму та розміри будівлі формуються шляхом зовнішнього обстеження: при обході будівлі по периметру незряча дитина торкається до нього рукою або тростиною. Виникає уявлення про довжину та ширину. А уявлення про висоту і поверхні будівлі можна дати через словесний опис або за допомогою макета. Взагалі доцільно користуватися макетами предметів, які через величини неможливо обстежити в натуральному вигляді. Вони дозволяють сліпій дитині дотиково сприйняти форму натуральних об'єктів і співвідношення всіх частин. При обстеженні будівлі також потрібно звернути увагу на його тривимірність і на те, що, чим більше предмет, тим більший простір він займає.

Викладач повинен звернути увагу учнів на те, що точкою відліку просторових напрямів є сама людина або обраний ними предмет (орієнтир). Коли точкою відліку є сама людина, то вказівки про направлення його рухів даються типу: «йди прямо», «йди правіше» і т. д. Слід навчити кожного учня критично ставитися до вказівок зустрічних перехожих, так як вони можуть пояснити напрямок щодо себе. Перш ніж рухатися в цьому напрямку дитина з глибокими порушеннями зору повинна зупинитися і обстежити тростиною простір навколо себе. Коли вказівка про направлення дається щодо предмета (орієнтира), то разом зі словами, що позначають напрямок, називається предмет, щодо якого визначається напрямок. Наприклад: «наліво від мосту», «прямо від стадіону» і т. д. [2]

Подальше розширення просторових уявлень незрячих проводиться безпосередньо на місцевості того міста чи населеного пункту, де організовано навчання просторового орієнтування. Орієнтуючись на місцевості, сліпі учні найчастіше користуються одним з видів просторових уявлень - топографічним. Це уявлення про місцевість, що виникає на основі сприйняття і локалізації об'єктів, що знаходяться на даній місцевості. Розрізняють два типи топографічних уявлень: «карта-шлях» та «карта-план».

Формувати топографічні уявлення про місто незрячі учні можуть трьома способами:

1. Шляхом обстеження об'єктів і маршрутів за допомогою викладача, інструктора, будь-якого супутника. Навчаючий йде разом з незрячим учнем, вказуючи орієнтири на маршруті і даючи необхідні пояснення про важливі об'єктах.

2. Шляхом самостійного обстеження маршруту і об'єктів на ньому після докладного пояснення, включаючи вивчення маршруту на рельєфному плані.

3. Шляхом самостійного обстеження маршрутів і об'єктів, користуючись тільки консультаціями перехожих.

Процес формування предметних і просторових уявлень - це дуже тривалий процес. Дотикове і слухове обстеження предметів, маршрутів, ділянок простору вимагає багато часу. Дотикова і слухова інформація дуже важко запам'ятовується. Тому процес формування просторових уявлень сліпих не можна форсувати. Він повинен бути розтягнутим у часі. Тривалість щоденних занять не повинна перевищувати двох годин. Втома може знизити інтерес до занять і підірвати віру в успіх. [2]

Таким чином, зі сказаного вище видно, що процес просторової орієнтації - це складний психічний процес формування предметних і просторових уявлень. Він включає в себе наступні елементи:

1. Багаторазове обстеження нових предметів чи місцевості за допомогою дотику і слуху (незряча дитина формує у своїй свідомості образи цих предметів або ділянок місцевості і запам'ятовує їх); на вивченій місцевості сліпий учень за допомогою тих же органів чуття отримує інформацію про простір і предмети.

2. Отримана інформація обробляється в мозку дитини з глибокими порушеннями зору, зіставляється з образами предметів і місцевості, відображеними в її пам'яті в ході обстеження, вивчення нового простору.

3. На основі зіставлення сприймання образів предметів і місцевості з подібними ж образами, що зберігаються в пам'яті, відбувається впізнавання предметів (орієнтирів) і виникає відповідна орієнтовна реакція: йти далі, повернути праворуч, повернутися назад тощо.

У процесі просторової орієнтації сліпих учнів бере участь не тільки увага, але і інші вищі психічні функції: свідомість, мислення, пам'ять. Перешкодити орієнтуванню можуть різні психологічні бар'єри (нерішучість, страх, помилковий сором, недовірливе ставлення до навчання і т. д.). Викладачі та інструктори повинні допомагати своїм учням долати психологічні бар'єри, прищеплювати їм інтерес до занять, прагнення до самостійності. Необхідно, щоб незрячі учні свідомо ставилися до виконання кожного завдання, знали мету завдання і як правильно його виконати, розуміли, чим воно корисне для вдосконалення навичок орієнтації. Помічайте найменші успіхи учнів, які сумніваються у своїх здібностях, підбадьорюйте їх, вселяйте впевненість в успіх. [2]

Для вільної самостійної орієнтації у великому і малому просторі необхідно, щоб сліпий учень уявляв собі цей простір з усіма заповнюючими його предметами і взаємним розташуванням цих предметів. Пам'ятайте, що просторова орієнтація - це процес застосування на практиці просторових уявлень. Навчати дітей з глибокими порушеннями зору просторовому орієнтуванню - значить формувати у них уявлення про ті ділянки простору, де належить їм орієнтуватися. Тому навчання починайте з формування уявлень про цю ділянку.

Формування просторових уявлень тотально сліпих з народження починайте з формування уявлень про предметний простір, його тривимірності. Дайте уявлення про замкнутий простір (кімната, клас), зверніть увагу на його тривимірність. Тільки після цього можна приступити до формування уявлення про великий відкритий простір.

У просторовому орієнтуванні на місцевості сліпі учні найчастіше користуються топографічними уявленнями. З топографічних уявлень легше і простіше формуються уявлення про форму шляху, співвідношення його відрізків і послідовному розташуванні на ньому різних об'єктів. Ці уявлення типу «карта-шлях». Тому починайте формувати уявлення про місто з уявлень типу «карта-шлях». Відправним пунктом для формування уявлень про місто може бути будинок, в якому живе дитина з глибокими порушеннями зору, або місце її навчання. Дайте загальне уявлення про розміри міста і його форму в плані, про розташування вулиць відносно сторін горизонту. Словесний опис підкріпіть поїздками на громадському транспорті. Тут же треба повідомити учням відомості про основні (опорні) орієнтири міста та про їх розташування щодо сторін горизонту і відправного пункту (будинків учнів з глибокими порушеннями зору).

Після того, як сліпий учень вивчить маршрути на місцевості, прилеглої до його будинку, можна приступати до формування уявлення про план цієї місцевості в цілому. [2]

Предметні та топографічні уявлення формуються у сліпих учнів методом самостійного обстеження. Ось чому так важливо навчити учнів з глибокими порушеннями зору прийомам і методам самостійного обстеження. При обстеженні вулиць і топографії міста формуйте у сліпих учнів одночасно дотикові і слухові уявлення.

Пам'ятайте, що прийоми і методи самостійного дотикового і слухового обстеження простору лежать в основі навичок автодидакції, що дозволяє сліпим учням вільно орієнтуватися в будь-якій обстановці. Формування навичок автодидакції - кінцева мета організованого навчання учнів з глибокими порушеннями зору просторової орієнтації.

Навчання сліпих учнів йде успішніше, якщо вони фізично розвинені і здорові, а тому викладачі повинні залучати учнів у різні спортивні секції та гуртки здоров'я, організовувати заміські прогулянки, туристичні походи тощо. Направляйте в гуртки здоров'я і на заняття лікувальної фізкультури сліпих учнів з ослабленим здоров'ям і які потребують корекції постави і ходи. Підтримуйте тісний зв'язок з викладачами та інструкторами фізичного

виховання. По мс поняття, наприклі координацію їх.

Познайомті випадковими пере долати ці перепік пересічних вулиць повз які проходити

Навчання і предметних і про повинні бути розр повинні виходити виготовленні посії масштаб. Навчїть т. д.) з підручній? процес формувани наочних посібник досліджувані об'єк

Перш ніж і вуличного руху, д присадибній ділян маятника і діагона

Головною практичних трен; тренуваннях кожї за виконання завд;

Викладач г Він повинен бути зробити все, щоб самостійними і мо бути справедливою недоліки. [2]

1. Ананьев Просвещение, 196

2. Наумов I М: ВОС, 1982.

3. Солнцев Под ред. Л.И.Солв

УДК: 37.015.31:7-1

ЕСТЕТ

П

В статт порушеннямизору навчально-виховно завданняестетич,

Ключові с естетичневиховної Естет

виховання. По можливості доручайте їм формувати у сліпих дітей первинні просторові поняття, наприклад, відпрацювати повороти на місці і в русі, прямолінійність рухів і координацію їх.

Познайте учнів з глибокими порушеннями зору з постійними, тимчасовими і випадковими перешкодами, які можуть зустрічатися на маршрутах міста. Навчіть виявляти і долати ці перешкоди. Рекомендуйте незрячим учням запам'ятовувати назви паралельних і пересічних вулиць, напрямки маршрутів громадського транспорту і найбільш значні об'єкти, повз які проходить маршрут. [2]

Навчання сліпих просторовому орієнтуванню, особливо під час формування у них предметних і просторових уявлень, має бути максимально наочним. Всі наочні посібники повинні бути розраховані на дотикове сприйняття. Для зручності розміри наочних засобів не повинні виходити за межі зони точних рухів сліпих учнів (120x60 см²). Тому при виготовленні посібників (макетів, моделей, рельєфних планів і схем) підбирайте відповідний масштаб. Навчіть учнів виготовляти найпростіші посібники (план кімнати, схему маршруту і т. д.) з підручних матеріалів. Пам'ятайте, що наочність рельєфного посібника прискорює процес формування уявлень про великі об'єкти і про досліджувану місцевість. В якості наочних посібників можуть бути використані і самі натуральні предмети (об'єкти). Всі досліджувані об'єкти повинні оглядатися дотиково.

Перш ніж проводити тренувальні заняття на вулицях міста, вивчіть з учнями правила вуличного руху, дорожні знаки, що стосуються пішоходів, і принцип роботи світлофорів. На присадибній ділянці відпрацюйте основні прийоми користування довгою тростиною з техніки маятника і діагоналі.

Головною особливістю навчання сліпих просторової орієнтації є індивідуальність практичних тренувань, обстеження та вивчення об'єктів і маршрутів. На заняттях і тренуваннях кожен учень повинен відчувати повну самостійність і особисту відповідальність за виконання завдання. Групове обстеження маршрутів не дає достатніх навичок.

Викладач повинен прагнути завоювати довіру і прихильність до себе кожного учня. Він повинен бути радником не тільки з орієнтування, а й в інших справах. Потрібно зробити все, щоб зміцнити віру своїх учнів в успіх, в те, що до кінця навчання вони будуть самостійними і мобільними і перестануть потребувати порад і допомоги викладача. Потрібно бути справедливим і вимогливим до всіх учнів, хвалити їх за хороші успіхи, критикувати недоліки. [2]

Література:

1. Ананьев Б.Г., Рыбалко Е.Ф. Особенности восприятия пространства у детей. - М.: Просвещение, 1964.
2. Наумов М.Н. Обучение слепых пространственной ориентировке: Учебное пособие. - М.: ВОС, 1982.
3. Солнцева Л.И. Обучные ориентировке в пространстве // Слепой ребенок в семье / Под ред. Л.И.Солнцевой. - М., 1989.

УДК: 37.015.31:7-053.4:616.75

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Костенко Т. М.

В статті висвітлюється проблема естетичного виховання дошкільників з порушеннями зору на сучасному етапі. Окреслено психолого-педагогічні аспекти організації навчально-виховного процесу в контексті естетичного виховання та визначені основні завдання естетичного виховання.

Ключові слова: дошкільники з порушеннями зору, навчально-виховний процес, естетичне виховання, творчі здібності.

Эстетическое воспитание в структуре учебно-воспитательного процесса дошкольников с нарушениями зрения